

Ιεροφαντών και Βουτάδων

ΝΙΚΗ ΚΑΛΤΣΟΓΙΑ-ΤΟΥΡΝΑΒΙΤΗ

Μπορεί να έχετε περάσει από κει. Είναι μόλις ένα τέταρτο περίπου με τα πόδια από την Ομόνοια και ακριβώς κάτω από τον Κεραμεικό. Είναι δυο δρόμοι κάθετοι ο ένας στον άλλον. Ο πρώτος, η Ιεροφαντών, αρχίζει εκεί που τελειώνει η Κεραμεικού στην Ιερά Οδό και το τέλος της είναι στον τοίχο του Γκαζιού, του παλιού εργοστασίου φωταερίου των Αθηνών. Στο σημείο αυτό συναντά τη Βουτάδων, που αρχίζει από τις γραμμές του τρένου και βγαίνει στην Πειραιώς. Αυτούς τους δύο δρόμους τους ήξερα καλά.

Σήμερα η περιοχή γύρω από το Γκάζι προβάλλεται ως τόπος που αναπτύσσεται το νέο πολιτιστικό κέντρο της πρωτεύουσας. Την αρχή έκανε ο Δήμος Αθηναίων, που αποφάσισε να διατηρήσει το εργοστάσιο μετά το κλείσιμό του, ως στοιχείο της οικονομίας της πόλης και της βιομηχανίας της και να δημιουργήσει σ' αυτό ένα χώρο πολλαπλών πολιτιστικών χρήσεων, όπως η σημερινή αντίληψη επιτάσσει. Οι επεμβάσεις ήταν πολλές και σημαντικές. Και ο έξω του εργοστασίου χώρος, όπου επέτρεπε παρεμβάσεις, έδωσε ένα άλλο χαρακτήρα στην περιοχή. Ιδίως από την πλευρά του εργοστασίου προς την Πειραιώς και την οδό Περσεφόνης. Η πίσω πλευρά όμως, εκεί που ήταν ο ψηλός μαυρισμένος τοίχος του Γκαζιού, έτσι το έλεγαν όλοι, έμεινε αναξιοποίητη. Εκεί εισέβαλε η ιδιωτική πρωτοβουλία, με το δικό της άναρχο τρόπο. Ο χώρος προσφερόταν. Ήταν μέσα στο κέντρο της πόλης, σχεδόν τελείως ακατοίκητος, με λίγους μόνο που μιλούν άλλες γλώσσες. Το πρώτο "μεγάλο" μαγαζί ήταν του Κραουνάκη στην οδό Ιεροφαντών. Και ο ίδιος, αλλά και άλλοι πολύ γνωστοί καλλιτέχνες της νέας γενιάς, έδιναν κάθε βράδυ ένα αλλόκοτο τόνο στην παλιά γειτονιά. Μετά έγινε και άλλο κοσμικό κέντρο, αυτό επί της Ιεράς Οδού, του Νταλάρα. Και σιγά σιγά φύτεψαν και άλλα μαγαζιά διασκέδασης. Ένα μάλιστα επίσης στην οδό Ιεροφαντών λέγεται και «Ιεροφάντης».

Όλα αυτά στα λείψανα μιας φτωχογειτονιάς της παλιάς Αθήνας του μεσοπολέμου και μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '50. Μιάς γειτονιάς που έσφυζε από ζωή και κίνηση. Τη ζωή και την κίνηση που έδινε από τη μια μεριά το Γκάζι, με τους χιλιάδες εργάτες σε συνεχείς βάρδιες -δεν ήταν τυχαίο που τη γύρω του περιοχή την έλεγαν "γκαζοχώρι"- και της παλιάς Κεντρικής Λαχαναγοράς, που δέσποζε στο τρίγωνο Πειραιώς, Ιεράς Οδού και Βουτάδων. Οι δρόμοι γύρω χωματόδρομοι, που το χειμώνα οι μεγάλες λακκούβες τους γέμιζαν λάσπη, όπως ήταν χαρακωμένοι από τα κάρα, που έρχονταν να φορτώσουν τα χαράματα ζαρζαβατικά για τις συνοικίες της Αθήνας. Την οικονομία της περιοχής συμπλήρωναν διάφορα μηχανουργεία.

Σπίτια μικρά-μεγάλα, χαμπλοτάβανα με μικρές αυλές, που στέγαζαν πολύβουες οικογένειες. Άνθρωποι μεροκαματιάρηδες, αγράμματοι, που οι περισσότεροι δούλευαν στη λαχαναγορά ή στο Γκάζι. Ένα περιβάλλον που δημιουργούσε μια οικειότητα μεταξύ τους, αφού μυστικά είναι δύσκολο να υπάρχουν σε τοίχους ραγισμένους και σε πόρτες που μπάζουν από παντού. Οι πιο πολλοί είχαν παρατσούκλια, που ταίριαζαν με τη φάτσα τους, ο "μουρούτρας", με την αγάπη τους για το κρασί, ο "μιάμισης", ή με το επάγγελμα, ο "χαρτέμπορος", αυτός που μάζευε τα άδεια χαρτόκουτα από την λαχαναγορά. Δεν υπήρχαν "σπίτια". Μόνο μια την έλεγαν "σπιτωμένη". Ήταν κάποιας ηλικίας, όμορφη όμως, ευτραφής και καλοντυμένη. Κάτι που σπάνιζε εκείνη την εποχή.

Υπήρχαν και λίγες οικογένειες που ξεχώριζαν και από την ποιότητα των ανθρώπων τους, την καταγωγή. Ξεπεσμένοι πρόσφυγες, που κράταγαν την αρχοντιά της Ιωνίας και κάποιοι ελεγκτές της αγοράς.

Στη γειτονιά υπήρχαν δυο ταβέρνες. Η μια στη γωνιά Ιεροφαντών και Ευμολπιδών και η άλλη στη γωνιά Ιεροφαντών και Βουτάδων. Και οι δυο τους γέμιζαν από τα μπουλούκια της λαχαναγοράς και τις βάρδιες του Γκαζιού. Ξεχώριζαν οι θαμώνες τους μεταξύ τους. Θυμάμαι τους τύπους των μανάβηδων. Τραγιάσκα, σακάκι τριμμένο, που έδειχνε πως κάποτε ήταν καλής ποιότητας. Νομίζω ότι συνήθως ήταν ξεθωριασμένο γκρι. Παντελόνια φαρδιά, με ρεβέρ, χωρίς ίχνος τσάκισης και παπούτσια, που κι' αυτά, πριν κουβαλήσουν τη λάσπη και το χώμα του δρόμου και μπατάρουν, πρέπει να ήταν καλά. Κορμιά γερμένα από το φόρτωμα-ξεφόρτωμα και το σπρώξιμο του καροτσιού. Μισοξυρισμένα πρόσωπα, λαϊκά αλλά όχι χυδαία. Οι εργάτες του Γκαζιού είχαν εργατικά, τραχιά, μαύρα σχεδόν ρούχα, λερωμένα απ' τα λάδια και τις μουτζούρες του γκαζιού. Και οι μουτζούρες ήταν και στο πρόσωπο, αλλά κυρίως στα νύχια. Όταν τ' ακουμπούσαν στα σκεπασμένα με καρό μουσαμά τραπέζια, τα νύχια τους στα ροζιασμένα χέρια ήταν μαυρισμένα ένα γύρο. Αν τάφερναν κοντά-κοντά θα νόμιζες πως έβλεπες ένα κομμάτι του τοίχου του ίδιου του Γκαζιού. Έτσι που ήταν πέτρινος και είχε φαγωθεί ο σουβάς του, στοίβαζε μαυρίλα στους αρμούς. Εκείνο που έκανε εντύπωση ήταν ότι οι άνθρωποι κουβέντιαζαν χαμπλόφωνα. Μεταξύ τους σε κάθε παρέα. Σπάνια έπαιζε κάποιο γραμμόφωνο κανένα δίσκο με ντέρτια. Το φαγητό τους λιτό και η ρετσίνα να χρυσίζει στο γυάλινο ποτηράκι.

Αυτές οι δυο ταβέρνες είχαν διαφορετικό "χρώμα". Όπως θα λέγαμε σήμερα "πράσινα" και "γαλάζια" καφενεία. Μόνο στην Κατοχή και μετά τα πράγματα ήταν σκληρά. Οι ιδεολογίες φούντωναν και χώριζαν με μίσση τους ανθρώπους και οι ανταγωνισμοί έβρισκαν διέξοδο στους χαφιέδες. Ιεροφαντών και Βουτάδων. Νόμιζα τότε πως και τα ονόματα ταίριαζαν με τις ιδεολογίες και τις συνθήκες της εποχής. Ελπίδες για ένα κόσμο δίκαιο, ειρηνικό, "Ιεροφαντών" και ένα κόσμο της "αρπαχτής", "Βουτάδων".

Οι άθλιες συνθήκες μιας κληρονομημένης φτώχειας, αλλά και της Κατοχής, που έδινε όμως στους ανθρώπους της "πιάτσας" άλλες δυνατότητες επιβίωσης, δημιουργούσαν άλλους κώδικες συμπεριφοράς, μέσα από τη συνείδηση μιας κοινής μοίρας. Και αυτή η κοινή μοίρα δεν άργησε να έλθει. Ήλθε με τα Δεκεμβριανά. Ένας όλμος εγγλέζικος, όπως είπαν, έσκασε τα μεσάνυχτα μέσα στη λαχαναγορά, βάζοντας φωτιά στα ξύλινα παραπήγματα της, που ήταν το ένα πάνω στο άλλο, φτιάχνοντας ένα τεράστιο, πανύψηλο, έτσι τόβλεπα, όγκο. Ο θόρυβος ήταν τρομακτικός. Η γειτονιά βγήκε στους δρόμους. Αλλόφρονες, όπως ήταν από τον πρώτο ύπνο, έτρεχαν να διαπιστώσουν το μέγεθος του κινδύνου. Και αυτός ήταν μεγάλος, αναπότρεπτος, απειλητικός. Σαν την αγέλη χωρίς ταγό έτρεχαν να σώσουν ό,τι μπορούσαν. Φόρτωναν τα ξύλινα καρότσια, που αφθονούσαν στη γειτονιά, αυτά με τις δυο ρόδες και τα μακριά χέρια και τ' άλλα της μαναβικής με τη μεγάλη τρίγωνη τάβλα, τις δυο μεγάλες πλαϊνές ρόδες και τη μικρότερη στη μύτη, με τα παιδιά και με ό,τι μπόρεσαν να μαζέψουν σε πρόχειρους μπόγους. Κλάματα και στριγκλιές παιδιών και μανάδων. Φωνές να μη χαθεί κανένα στο πλήθος, που τράβαγε στην έξοδο της Ιεροφαντών προς την Ιερά Οδό.

Και η λαχαναγορά να καίγεται ολόκληρη.

Οι φλόγες και τα κομμάτια από αναμμένα ξύλα και καρφιά πετάγονταν σαν μοναδικής ομορφιάς πυροτεχνήματα στον ουρανό. Και τον καταύγαζαν με τη φωτιά, που έκανε και το ξύλινο οικοδόμημα της λαχαναγοράς να φαντάζει σαν ένα τεράστιο κλουβί πουλιών που φλέγεται. Έτσι όπως κατέρρεε, έλεγε πως ήταν λαμπαδιασμένες φτερούγες πουλιών και πως άκουγες ακόμα και τα τοιρίγματά τους...

Η φωτιά σβήστηκε πριν φτάσει στα σπίτια. Αυτά σώθηκαν. Όχι όμως και η ζωή μέσα τους. Ζωή που έτρεφε η ίδια η λαχαναγορά. Αμέσως σχεδόν άρχισε η εγκατάλειψη της γειτονιάς. Χάθηκαν όλοι οι γραφικοί τύποι της. Έμεινε πιά μόνο το Γκάζι και τα μηχανουργεία της περιοχής. Όμως και αυτό έφθινε. Οι βάρδιες λιγόστεψαν, μέχρι που κι' αυτό έκλεισε και έμεινε μόνο το κουφάρι του, μουσείο του βιομηχανικού μας πολιτισμού. Όχι όμως και της μοίρας της εργατιάς του. Και οι δυο γνωστές ταβέρνες Ιεροφαντών και Βουτάδων έκλεισαν κι' αυτές. Δεν υπήρχαν πιά πελάτες να παραγγέλλουν το κατσικάκι και τη μισή...

Τόλεγαν "γκαζοχώρι". Από τις τελευταίες συνοικίες της Αθήνας στην κοινωνική της κλίμακα. Οι άνθρωποι που ζούσαν εκεί, στοιβαγμένοι και αφημένοι στο έλεος της τύχης τους, δεν γνώριζαν πού κατοικούσαν. Ό,τι μνήμες είχαν αυτές ήταν δικές τους. Αυτές που κουβαλούσαν από τους δικούς τους τόπους, τους δικούς τους ανθρώπους. Η ιστορία του τόπου που κατοικούσαν τους ήταν άγνωστη. Κι' ας ήταν δυο βήματα ο Κεραμεικός και η Ιερά Οδός. Κι' ας έμεναν οι ίδιοι σε δρόμους που κραύγαζαν με τα ίδια τους τα ονόματα για την ιερότητα και το μεγαλείο ενός αρχαίου πολιτισμού. Ιεροφαντών: Ιεροφάντες, οι επιφανέστεροι ιερατικοί άρχοντες στα Ελευσίνια Μυστήρια. Βουταδών -και όχι Βουτάδων, όπως και επίσημα αναφέρεται. Βουτάδες, ιερατικό γένος και μικρός αρχαίος δήμος της Αττικής και μάλιστα εκεί κοντά. Ευμολπιδών: Ευμολπίδες, πανάρχαιας καταγωγής ιερατικό γένος, που κατείχε όλα τα ανώτατα και ανώτερα αξιώματα στα Ελευσίνια Μυστήρια. Ευπατριδών: Ευπατρίδες, ανώτατη κοινωνική τάξη, από την εποχή του Θησέως, που κατηύθυναν τη θρησκευτική, πολιτική και κοινωνική ζωή της αρχαίας Αθήνας. Τριπολέμου: Τριπόλεμος, κατά τη μυθολογία, εκ των ελευσινίων ηρώων, οι οποίοι έδιναν τη συνδρομή τους στη Θεά Δήμητρα, όταν αναζητούσε την κόρη της Περσεφόνη. Ευνειδών: Ευνείδες, γένος ορχηστών και κιθαριστών, που είχε καταγωγή από τον Ιάσονα. Αλλά και η ίδια η Περσεφόνη άφησε τη μνήμη της στον πίσω δρόμο, την είσοδο του Γκαζιού.

Κι' όλες αυτές οι μνήμες εκεί που ξεκινούσαν τα Ελευσίνια Μυστήρια. Έτοιμη η ιερή πομπή να πάρει το μακρύ δρόμο. Όλοι αυτοί που ζούσαν εκεί μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '50 δεν ήξεραν τίποτε για το πανάρχαιο κλέος. Αυτοί που θέλουν σήμερα να ξαναδώσουν ζωή στον τόπο αυτό και μάλιστα να τον καταστήσουν πολιτιστικό χώρο γνωρίζουν; Ξέρουν ότι ο μακρύς δρόμος στη μάντρα του Γκαζιού δε λέγεται Βουτάδων, αλλά Βουταδών και η αλλαγή αυτή στον τόνο, που δημιουργεί τόσους αρνητικούς συνειρμούς, αποτελεί ύβρη για τον ίδιο τον πολιτισμό, αλλά και την ύπαρξή μας;

Δεν υπάρχει τίποτε διατηρητέο στην περιοχή αυτή. Μόνο ιερές μνήμες που πρέπει ν' αναδειχθούν.